

EDUSKUNNAN
TALOUSVALIOKUNTA

Helsingissä

22 päivänä marraskuuta 1990

Lausunto n:o 8

Sosiaalivaliokunnalle

Sosiaalivaliokunta on 20 päivänä marraskuuta 1990 päivätyllä kirjeellään pyytänyt eduskunnan päätöksen mukaisesti talousvaliokunnan lausuntoa hallituksen esityksestä n:o 259 kuntoutusta koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina ylijohtaja Jukka Rantala ja päätoiminen sihteeri Anja Kairisalo sosiaali- ja terveysministeriöstä, ylitarkastaja Anja Lyra työministeriöstä, ylilääkäri Matti Lamberg lääkintöhallituksesta, ylilääkäri Antti Huunan-Sepälä ja osastopäällikkö Jouko Waal Kansaneläkelaitoksesta, johtaja Seppo Pietiläinen Eläketurvakeskuksesta ja hallituksen jäsen, johtaja Raimo Akkola Lastensuojelun Keskusliitosta. Talousvaliokunta on lisäksi saanut kirjallisen lausunnon dosentti Alf Backmanilta Lastenklinalta.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi viranomaisten ja eräiden yhteisöjen ja laitosten kuntouttamisvelvoitteesta ja yhteistoiminnasta, kuntoutusajan toimeentuloturvasta sekä tapaturma- ja liikennevakuutuksen kuntoutusta koskevan lainsäädännön uudistamisesta.

Valiokunnan mielestä kuntoutuslainsäädännön kokonaisuudistus on erittäin tarpeellinen ja merkittävä. Uusi lainsäädäntö lisää oleellisesti kansalaisten perusturvaa. Se myös selkeyttää nykyisin usealle sektorille ja monille viranomaisille ja muille yhteisöille kuuluvien kuntoutustehtävien hoitoa. Esitys merkitsee, että tulevaisuudessa pystytään nykyistä paremmin arvioimaan kuntoutustarpeet ja ottamaan huomioon kuntoutuksen mahdollisuudet esimerkiksi työvoiman tarjonnan turvaamisessa.

Valiokunta katsoo kokonaisuudistuksen parantavan kuntoutettavien asemaa ja selkeyttävän kuntoutus- ja palvelujärjestelmien keskinäistä työnjakoa erityisesti, kun keskeisiin sosiaali- ja terveydenhuollon, työhallinnon ja vakuutusjärjestelmien lakeihin sisällytetään kun-

toutusvelvoite ja yhteistyövelvoite. Kun Kansaneläkelaitokselle säädetään velvollisuus kuntoutusmahdollisuuksien selvittämisestä, kuntoutusta voidaan aikaistaa. Olennaisesti kuntoutettavan asemaa parantava uudistus on hänen toimeentulonsa turvaaminen. Uudistuksella pystytään poistamaan eriarvoisuusongelmia ja motivoimaan kuntoutukseen hakeutumista.

Alueilla, joissa aikaisempien säännösten mukaan perustetut yhteistyötoimikunnat ovat toimineet hyvin, tulisi pyrkiä tekemään niistä laissa mainittuja yhteistyöryhmiä.

Valiokunta kiinnittää erityistä huomiota kokonaisuudistuksen ongelmiin, joita aiheutuu Kansaneläkelaitoksen kuntoutusta koskevien säännösten, kansaneläkelain (KEL) 34 §:n ja sairausvakuutuslain (SVL) 60 §:n 2 momentin, kumoamisesta.

SVL 60 §:n 2 momentin poistaminen merkitsee kuntoutukseen tarkoitetun 2 %:n lakimääräisen erityismäärärahan poistamista. Täten vanhusten, pitkäaikaissairaiden lasten, psykiatristen kuntoutettavien ja useiden muiden erityisryhmien kuntoutus heikkenee ratkaisevasti, kun heidän kuntoutustarpeensa arvioidaan osana muita harkinnanvaraisia määrärahoja.

KEL 34 §:n poistuminen saattaa vaarantaa ammatillisen varhaiskuntoutuksen antamisen. Tähän asti Kansaneläkelaitos on huolehtinut ammatillisesta varhaiskuntoutuksesta. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan lakiesityksessä ei ole ollut mahdollista ulottaa lakisääteistä oikeutta niin sanottuun varhaiskuntoutukseen. Samoin saattavat vaarantua ehkäisevän kuntoutuksen sekä kokeilu- ja tutkimustoiminnan määrärahat. Kansaneläkelaitos on myös tukenut terveydenhuollon laitosten investointeja.

Toisaalta valiokunta katsoo, että saattamalla aiemmin Kansaneläkelaitoksen varoista rahoitetut hankkeet kiinteämmin osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallista suunnittelua, päätöksentekoa sekä normaalia budjettira-

hoitusta luodaan perusta kuntoutustarpeiden kokonaisuuden arvioimiseen. Samoin voidaan lisätä pitkäjänteisyyttä ja jatkuvuutta toimintaan. Kansaneläkelaitokselle ehdotetaan lakisääteistä velvoitetta laatia harkinnanvaraisista määrärahoista kolmen seuraavan vuoden käyttösuunnitelma, joka käsiteltäisiin Kansaneläkelaitoksen lisätyssä hallituksessa. Harkinnanvaraisia määrärahoja ei saisi käyttää investointeihin kuin erittäin rajatuin ehdoin ja niiden käyttäminen uusien kuntoutuslaitosten rahoittamiseen olisi kiellettyä.

Valiokunta korostaa, että harkinnanvaraiset osuudet ovat niin valtion kuin kunnan puolelakin riippuvaisia yleisestä talouskehityksestä ja valtiontalouden kokonaisuuden kehittymisestä. Pääosin näistä lähtökohdista tehtävässä vuosittaisessa valtion tulo- ja menoarviossa kuntoutuksen jotkut alueet voivat jäädä ilman riittäviä voimavaroja. Tällaisia alueita ovat erityisesti pitkäaikaissairaiden lasten ja vanhusien kuntoutus. Vammaisten lasten kuntoutuksessa ollaan tällä hetkellä tilanteessa, että useilla paikkakunnilla ainoastaan kaikkein vaikeimmat tapaukset pääsevät riittävään kuntoutukseen. Uuden mielenterveyslain säätämisen yhteydessä korostettu psyykinen kuntoutus on myös sellainen pääosin harkinnanvaraisen rahoituksen kautta hoidettu kuntoutusmuoto, joka helposti jää taka-alalle.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös valmisteilla oleviin päätöksenteon delegointia ja budjettivarojen hajauttamista koskeviin uudistushankkeisiin, jotka voivat osaltaan hämärtää mahdollisuuksia seurata kuntoutuksen voimavarojen kehitystä.

Valiokunnan mielestä Kansaneläkelaitos on osoittautunut aktiiviseksi uusien hoito- ja kuntoutusmuotojen kehittämisessä. Kokeilutoiminta ja sen tukeminen luontuu laitokselle

paremmin kuin varsinaisille valtion virastoille. Kansaneläkelaitoksen kuntoutusmäärärahojen käyttö on joustavuudessaan verrattavissa Raha-automaattiyhdistyksen järjestöjen rahoitukseen.

Saadun selvityksen ja edellä esitetyn perusteella valiokunnan mielestä voidaan Kansaneläkelaitoksen nykyiset harkinnanvaraiset rahoitussäännökset pitää voimassa.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös kuntoutusrahallain 9 §:n mukaisen omavastuuajan (kuntoutuksen alkamispäivä ja 7 sitä lähinnä seuraavaa arkipäivää) mahdollisiin ongelmiin erityisesti lastensuojelulain nojalla annettavassa kuntoutuksessa. Valiokunnan käsitellessä mielenterveyslakia tuli erittäin selkeästi ilmi perhekeskeisen hoidon ja perhekuntoutuksen keskeinen merkitys. Viitaten mielenterveyslaista antamaansa mietintöön (n:o 6) valiokunta korostaa, että lapsen ja nuoren häiriintymisen oireet ja niiden taustalla olevat ongelmat ovat koko perheen asia, mistä syystä myös kuntoutuksen on kohdistuttava perheeseen. Omavastuuajaksi ei saa vaarantaa kuntoutukseen hakeutumista taikka pidentää kuntoutukseen menoaikaa. Valiokunnan mielestä on tärkeätä, että kuntoutus niin kuin hoitokin aloitetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Omavastuuajasta saattaa olla ongelmia myös lääkinnälliseen kuntoutukseen kuuluvassa sopeutumisvalmennuksessa, jossa jatkunee nykyinen epäselvä tilanne, koska sopeutumisvalmennuskurssit kestävät keskimäärin 8 vuorokautta.

Edellä esitettyyn viitaten talousvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että sosiaalivaliokunta ottaisi tämän lausunnon huomioon laatiessaan mietintöään.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lindroos, varapuheenjohtaja Laurila (osittain) ja jäsenet Andersson, Dromberg, Huhtanen,

Ikonen, Jouppila, Lapiolahti, Mönkäre, Puieto, Puska, J. Roos, Vastamäki ja Wasz-Höckert.